

Les llegendes de les bruixes de Burriac van ésser recollides per Francesc Carreras i Candi, en el llibre *Lo Castell de Burriach o de Sant Vicents*, publicat a Mataró l'any 1908 i divulgades també en el *Bloc Mataroní* editat l'any 1926.

Antonio Llamas i Mantero, a partir d'aquestes llegendes, examina el món de les bruixes i intenta comprendre tot allò que van ésser o varen representar.

LES LLEGENDES DE BRUIXES A BURRIAC: Un intent vers la seva comprensió

INTRODUCCIÓ.

Aquest treball es recolza en l'estructura de les llegendes de les bruixes de Burriac, i en especial les titulades *Un viatge amb les bruixes*, *Les bruixes de Burriac* i *La pinta de la bruixa*, que reproduïm com a apèndix. Pretén un apropament real a tot allò que la bruixa i el seu entorn, en aquest cas rural, ha suposat, tant per a les mateixes bruixes, com per a l'opinió que n'ha tingut la gent. L'elecció de les llegendes s'ha fet principalment per a poder donar una visió dels elements *reals* que porten en si mateixes, realitat una mica especial si ens atenim a les transformacions que sofreix una llegenda al llarg del temps en funció de la seva difusió oral, i que fan molt difícil una datació cronològica. També per les seves característiques fonamentals, com la transmissió del sentit de la realitat que les envolta i la pròpia càrrega d'exemplificació i moralitat.

Els elements tècnics d'investigació són necessàriament interdisciplinaris, per a poder abastar els diversos angles que incideixen en el tema; la medicina, per veure la importància i la repercussió dels ungüents de les bruixes; l'antropologia per comprendre les tesis més profundes que influeixen en la caracterització dels personatges; la literatura, reflex d'una època determinada i la història com a element aglutinador i nuclear del treball.

Per tant, el treball intenta d'aportar alguns matisos que puguin il·luminar les zones de més foscor d'aquest quadre general que convenim d'anomenar *les bruixes*.

1.- VERS UNA COMPENSIÓ TERMINOLÒGICA.

Com he dit abans, la forma de transmissió de la llegenda fa impossible la seva datació cronològica, tot i que sempre es pot fer una aproximació. Des del món clàssic fins a l'època moderna, i fins avui mateix, la terminologia no ha sofert cap canvi; els mateixos conceptes perduren i es repeteixen amb una cadència que serà vàlida per a totes les llegendes, des del món grec fins al segle XIX.

Per mitjà dels conceptes següents, volem donar una explicació de les llegendes de les bruixes de Burriac.

1.1.- Sol-lluna i terra-cel.

Durant la nit la mort governa el món i, per tant, és contrària a la vida i a l'associació del mal. La nit és, per excel·lència, misteri. Durant el dia la bruixa resta tranquil·la, durant la nit el món és seu.

El sol és principi de la vida i la lluna es relaciona des de l'antiguitat amb tot allò que és femení; la lluna és la reina de la nit i el vigilant dels morts. La llum que reflecteix té unes característiques força especials, és indirecta, és freda, és morta. (1).

En la mitologia, la terra és la mare i el cel és el pare i, per oposició, a l'interior de la terra es troba l'infern i el cel és la residència de Déu, ésser superior.

Ein erschütterliche geschichte so zu Serneburg in der Graff-

schafft Heimleyn am Harz gelegen von dreien Zauberin vmb zwanzen
Männern Merlichen ragen des Monats Octobris Im 1555. Jare ergangen ist.

Crema de bruixes al segle XVI, segons un gravat alemany.

Déu i cel són masculins i la terra és femenina, expressió de la fecunditat. La lluna, la nit, la terra s'associa a la dona... (2). I en relació a la bruixeria, a una determinada categoria de dones, les bruixes.

1.2.- Sàbat. Aquelarre i Metamorfosi.

La fantasia del Sàbat o *sinagoga*, com es va anomenar comunament, apareix amb tot detall, per primera vegada, als processos inquisitorials francesos.

Caro Baroja en diu el que segueix. *El Diable, o un seu dimoni subordinat, proveeix bruixots i bruixes dels mitjans necessaris per a assistir al Sàbat, sense importar si és o no és distant. Alguns rebran un petit cavall negre, altres una euga roja, o una bèstia fantàstica, o un gànguil; però la majoria només rebrà un bastó i un unguent per engreixar-lo, i, equipats d'aquesta forma, faran un vol, com el vent, per la nit.* (3)

El bastó és, sens dubte, la famosa escombra, mitjà de transport, eficient, ràpid i efectiu, que donava una àmplia mobilitat a les bruixes per assistir al Sàbat. Alguns juristes i inquisidors, promotors de processos per a bruixeria, van explicar que era un pal de fusta, untat amb un unguent donat pel Diable, que

suposadament li conferia el seu poder, i que en un extrem tenia lligats uns cabells humans, a manera de perruca.

En el Sàbat, dimonis i bruixes celebren un banquet presidit pel mateix Diable, que pot aparèixer tant en forma de gat negre, com amb tots els seus atributs personals, coronat, vestit de negre, i lluint els seus ulls resplendents. Les bruixes s'agenollen davant d'ell, l'assabenten dels 'maleficia' realitzats des de l'anterior Sàbat, i aprova o condemna els seus actes segons els resultats obtinguts, a més de donar instruccions per a futurs 'maleficia'. Després es menja el cos d'un nen recentment assassinat, que sovint és fill d'una bruixa, i que també serveix per confeccionar les pòlvores màgiques que es requereixen per als diversos propòsits. Acte seguit bruixes i dimonis ballen, mentre el Diable toca el timbal o el sac de gemecs. Com a última cosa, cadascuna de les bruixes fornica amb el seu dimoni particular fins a la matinada. Després d'això el Sàbat es dissol i les bruixes retornen a les seves masies, cavalcant els seus vehicles màgics. (4)

És molt curiosa la denominació de Sàbat o de *sinagoga* aplicada a reunions de bruixes i bruixots. Però l'explicació és lògica. Els jueus eren considerats bruixots i seguidors del Diable i, en conseqüèn-

cia, el seu lloc de culte seria un lloc de maldat i corrupció. Sobre les descripcions dels Sàbats, cal convenir amb Carlo Ginzburg que són idees imposades *per la ideologia inquisitorial sobre un fons de creences camperoles prèvies* (5).

Aquelarre té el mateix significat que Sàbat.

Aquest terme és més utilitzat en el massís muntanyenc del Pirineu, no només a la nostra terra, sinó també a Navarra i el País Basc, i la seva connotació no és tan delimitatòria en la seva aplicació als jueus.

El mot procedeix del basc 'akerra', que és la junta de totes les bruixes, i 'larre' que vol dir prat del boc; per això, aquelarre, en el seu sentit més estricte, vol dir 'junta de bruixes en el prat del boc (6).

Els Sàbats i, o, els aquelarres, en el cas de la bruixeria rural, la que aborda aquest treball, es celebraven sempre fora dels nuclis habitats. I Burriac és, sense cap dubte, un lloc privilegiat per a aquesta mena de reunions. La muntanya domina els nuclis habitats propers, fet que afavoreix el llançament de conjurs contra pobles i camps de conreu, i també domina perfectament la mar, per la qual cosa, des d'ella, es podien provocar fàcilment tempestes, naufragis, i tota mena de calamitats. La llegenda d'*Un viatge amb les bruixes* n'és un bon exemple.

La metamorfosi de les bruixes és ja reflectida pels escriptors de l'antiguitat. És podien transformar a si mateixes i transformar altres persones. Es donen dos tipus genèrics, un és el *Lucius* o l'home-ase, i per especialització el licantrop, home-llop, i el segon és la *striga* o animal-ocell.

Petroni va donar a la seva obra el prototipus de l'incrèdul davant d'aquesta metamorfosi; entre els seus personatges diu *hi hagueren dones molt sàpients que posen el món fora del seu ordre natural*. (7). Un altre autor una mica més crèdul, Apuleu, relatà en la seva obra fantàstiques metamorfosis de les bruixes. Ovidi segueix la mateixa trajectòria. Amb l'arribada del cristianisme, els crèduls seguiran la posició agustiniana, i els incrèduls també, amb la diferència de la intervenció del Dimoni.

1.3.- El món de la bruixa: Personalitat, imatge i poder.

En general, la imatge de la bruixa respon a uns paràmetres molt ben definits, tant a les llegendes de Burriac, com en les descripcions dels inquisidors i escriptors. En tenim un bon model a *La Celestina*. El retrat de la bruixa és força robotitzat. És una dona

vella i lletja, frustrada, sense prestigi social, capaç d'aconseguir remeis i encanteris per als qui hi concorren (com els filtres i sortilegis per a obtenir l'enamorament d'una tercera persona), i que serveix de mitjancera del desig aliè.

La imatge que en donen avui psiquiatres i historiadors especialitzats és molt més propera a la realitat.

Com diu López Ibor es tracta de *personalitats histèriques, melangioses o depressives, sovint dèbils mentals*. (8). El psiquiatre Jordi Pujiula manifesta que *solen ésser dones grans, amb una sèrie de trets comuns, aïllament, caràcter poc sociable, i, en general, escassa integració al grup i desviament respecte a l'esterotípia i normes de la societat. Se'ls solen atribuir encanteris i malalties a persones i bèsties, com a malefícis més corrents*. (9).

L'historiador Caro Baroja diu al respecte que la bruixa *és més freqüent vella que jove, situada al marge de la societat, temuda i menyspreada, sembla ésser una dona nerviosa, subjecta de grans crisis, que té en el seu haver uns coneixements limitats de medicinaire, saludadora i emplastadora i que busca el seu consol en els paradisos artificials de la mandràgora i la belladona, fracassada de l'amor i amb complex d'impotència i de deshonra, i que, una vegada arribada a l'ancianitat, només desitja d'introduir altres dones caigudes dins del cercle viciós de valors trastocats de la seva vida, on el que és bo és dolent i el que és dolent és bo*. (10).

La demència senil que ens descriuen els especialistes i el sentiment de persecució donarien a la bruixa una aparença externa molt peculiar, coincidint amb les llegendes que les descriuen com a dones de cabell esvalotat.

Seguint amb el discurs de realitat i fantasia, la bruixa posseïa poders, *tenia la capacitat de transmetre el seu poder malèfic a un objecte, que prenia el poder de la bruixa quan aquesta es trobava propera a la seva mort o bé ja 'in articulo mortis'*. (11).

En la llegenda de *La pinta d'or* la transmissió no comporta un poder malèfic, sinó tot el contrari, benèfic; la mateixa llegenda ens diu que, una vegada transmesa la pinta, va desaparèixer, però no sempre es produïa aquesta circumstància.

Caro Baroja esmenta l'obra *De la Demonimanie des Sorciers* de Jean Bodin, publicada l'any 1580, en la qual figura una llista molt interessant dels delictes que la bruixeria comportava, els següents:

1. Renegar de Déu.
2. Maleir Déu i blasfemar.
3. Fer homenatge al Dimoni, adorar-lo i sacrificar en honor seu.
4. Ofrenar els fills.
5. Matar-los abans de rebre el baptisme.
6. Consagrar-los a Satanàs.
7. Fer propaganda de la secta.
8. Renegar en nom del Diable com a signe d'honor.
9. Cometre incest.
10. Matar els seus semblants, i els nens petits, per a fer-ne cocció.
11. Menjar carn humana i beure sang, desenterrant els morts.
12. Matar per mitjà de verí i sortilegis.
13. Matar bestiar.
14. Causar l'esterilitat en els camps i la fam dels pobles.
15. Tenir tracte carnal amb el Dimoni. (12)

Si ens atenim a les llegendes de Burriac, les nostres bruixes no arriben a tant, però crec important en aquest cas fer menció de la càrrega de moralitat de la llegenda i el seu contingut exemplificador. Però nosaltres hauríem d'afegir a la llista el poder de les bruixes del castell de provocar accidents en el mar, ja que la creença popular les en feia culpables.

A més és molt clar que si les bruixes haguessin pogut fer impunement totes les malifetes enumerades per Jean Bodin, haurien estat mestresses del món. Però, per què no havia succeït la concreció del seu poder? La resposta era molt senzilla; per a les persones que vivien més o menys directament la situació, existien uns mètodes per a alleujar el perill de les bruixes.

Durant l'actuació, o en presència de la bruixa, es conjura el perill si *es diu amb veu alta el nom de Jesús; això era suficient ... també per cloure altres situacions més horripilants* (13). Per alleujar els endemoniats foren molt importants *la sal, l'aigua, i el vi*. (14). Per a combatre els malefícis corporals *altres productes altament recomanables van ésser l'or, l'encens, la mirra, etc.* (15), clara al·lusió als regals dels Reis Mags al Nen Jesús al portal de Betlem.

Però, qui dóna el poder a la bruixa? La resposta és molt clara, el dimoni, personatge que té dues facetes importants en relació a la bruixa, com a dona i com a ésser dolent.

Al llarg dels temps i de la història, el Dimoni apareix amb diversitat de formes. En el culte demoníac adoptà la imatge del mascle cabrit, sempre relacionat amb tot allò que és infecte i sexual. Aquesta

Il·lustració de la llegenda *La pinta de la bruixa*.
Xilografia d'Antoni Gelabert, del llibre *La Xarbotada*,
de Jaume Clavell i Nogueras.

imatge és inspirada en la mitologia antiga, en les formes de silvà, sàtir i faune, com es veu a les obres de Petroni, Ovidi i Apuleu (16). Amb el cristianisme intervé en les accions humanes per tal de desviar-les cap al mal. A l'edat mitjana és amo i senyor de la nit, plena de misteri. Les dones li demanen empar i protecció, i, a canvi, exigeix la submissió absoluta i el lliurament total.

Enrique Insitor i Jacobo Sprenger en el seu *Malleus Maleficarum*, còdex consagrat al càstig i repressió dels delictes de bruixeria, també esmentat per Caro Baroja, van escriure que *per a conquerir les dones, el Dimoni es serveix de tres mitjans*:

1. Donant-les un tedi especial.
2. Temptant-les.
3. Corrompent-les. (17).

A partir d'aquí es pot establir una relació biunívoca entre les dones i el Dimoni, relació que en certs moments de la història i dins d'un clima social específic va portar dones a les fogueres, acusades pels inquisidors. Però, com era la invocació de la bruixa al Dimoni? La resposta, ens la dóna l'inquisidor dominic Nicolau Eimeric, quan diu que *si es demana al Dimoni coses que li són properes, com temptar una*

dona amb pensaments luxuriosos, i en l'operació se serveix del mode imperatiu, dient-li, et mano, t'exigeixo, l'heretgia no es troba delimitada; però, en canvi, si la invocació es fa al Dimoni dient jo et prego, et demano, etc., és cosa manifestament herètica perquè les paraules són d'oració, i impliquen adoració. (18).

Cosa força semblant fan les bruixes de Burriac, en la llegenda del *Viatge amb les Bruixes*, quan transporten la barca per l'aire, encara que, si bé és cert que no ho fan directament al Dimoni, cal suposar que la capacitat de fer-ho, ja és implícita.

El mateix Nicolau Eimeric estableix l'existència de dues menes de bruixeria:

1. *La dels qui donen als dimonis un culte de latria sacrificant, agenollant-se, cantant oracions, encenent ciris, cremant encens, etc.*

2. *La dels qui es limiten a donar-los un culte de dulia o hiperdulia, barrejant el nom dels dimonis amb el dels sants en les lletanies i pregant que els mateixos dimonis siguin mitjancers a la vora de Déu.* (19).

1.4.- La realitat dels unguents.

La utilització de substàncies al·lucinògenes portava les bruixes a uns estats tipificats per la ciència mèdica. Les substàncies i les plantes més conegudes que usaven eren l'estràmoni, la belladona i la mandràgora (20). També el tomàquet del diable, l'herba queixalera, els cascalls i el bolet verinós (amanita muscaria).

Aquests estupefaents, segons la medicina actual, són dels més nocius per a l'organisme humà dins de l'espectre dels estupefaents de tipus vegetal, a part que donen una visió força ombrívola en ésser consumits. (21).

Eren aplicats en forma d'ungüent a les zones més sensibles del cos humà, on la pell és més fina, per a obtenir una millor absorció. Així podien provocar als consumidors somnis fantàstics que, a vegades, podien portar als aquelarres i també, i en conseqüència, a la foguera inquisitorial.

1.5.- La música i la dansa.

La música i la dansa formen part important de la cerimònia de l'aquelarre. Els instruments musicals vindran condicionats en funció del temps i del lloc de

procedència de les bruixes, i d'entre els més usats utilitzats destaquen el sac de gemecs o cornamusa, el flabiol, el violí, la lira, el llaüt i la dolçaina. (22).

La dansa típica era un grup en forma de rotllana; les bruixes miraven dintre de la rodona on es situava un eix central, format per un arbre o un foc, i els dimonis miraven cap a fora i tots agafats per la mà. (23).

No és gens estrany que en la llegenda de *La pinta de la bruixa* s'anomeni sardana a aquesta forma ritual de dansa. Fins i tot hi podríem trobar un antecedent de la sardana moderna.

1.6.- Els dies més importants del calendari bruixeril.

El Sàbat es celebra la nit del divendres al dissabte, per influència cristiana, considerant que el divendres fou el dia de la crucifixió de Jesús.

També el motiu de fugir al cant del gall, pot trobar-se en les negacions de Sant Pere (24) davant dels soldats romans quan Crist fou detingut. Altres dies importants eren la Pasqua, la nit de Reis, l'Assumpció, el Corpus Christi, Tots Sants, la Purificació, la Nativitat de la Mare de Déu i la nit de Sant Joan, que fou la festa més important per a l'adoració del Dimoni. (25), com fan les bruixes de Burriac, que es reuneixen aquesta nit per fer el seu aquellarre.

2.- LA MÀGIA COM ALLIBERAMENT SOCIAL.

Henningsen defineix la bruixeria com un conjunt de creences capaç d'aportar solucions a gran part dels problemes quotidians. (26). Per això la màgia durant tots els temps ha tingut una forta incidència en la vida de les persones. Si fem un repàs de la situació concreta del Principat a l'Antic Règim, podem observar l'empobriment d'amplis sectors de la població que va provocar un agreujament de l'abisme que separava unes minories dirigents de la gran majoria de la població, sobretot en els àmbits rurals, cosa que va provocar un procés de rigidització creixent dels ressorts ideològics d'integració de les classes populars a la societat de l'Antic Règim. (27).

Per tant, l'operativitat de la màgia i de les bruixes és múltiple, ja que sobre d'aquest col·lectiu de gent es va abocar l'agressivitat individual que la societat reprimeix per altres canals. Dins d'aquesta línia, que considera la bruixeria en la seva funció regu-

ladora, tenim autors com Malinowski, Evans-Pit-
chard i Lison Tolosana.

Le Roi Ladurie es decanta més per la línia de la protesta psicològica davant de la pressió individual i social.

Marsall D. Sahlins respecte a la religió, diu que *els pecadors es cremin en el foc de l'infern no és una perspectiva gens agradable per als qui alberguen impulsos perversos; l'angoixa d'aquest pensament pot ésser suficient per a reprimir-los i, al mateix temps, es realitza l'obra social. Després de tot, s'ensenya a estimar Déu; però també a témer-lo.* (28).

Però el tractament de la màgia i de la bruixeria en el seu àmbit social no és pas cosa dels autors moderns; la preocupació pel tema ve de lluny i fins i tot ha fet escriure grans filòsofs i pensadors.

Montesquieu diu *Màxima important: Cal ésser molt circumspecte en la persecució de la Màgia i l'Heretgia. L'acusació per aquests dos crims pot xocar de forma molt extrema amb la llibertat i ésser font d'infinitat de tiranies, si el legislador no sap limitar-la (...) I un ciutadà sempre és en perill, perquè la millor conducta del món, la moral més pura, la pràctica de tots els deures, no són garanties enfront de les sospites d'aquests crims.* (29).

I Voltaire escriu *només l'acció de la filosofia ha curat els homes d'aquesta abominable quimera, i ha ensenyat els jutges que no s'ha de cremar els imbècils.* (30).

A partir d'aquí ens podem plantejar la pregunta, de si és bona o dolenta la màgia. Norman Cohn diu al respecte que *des del món clàssic grec i romà, la bona màgia es feia per a prevenir la pluja, per a fer créixer les collites, per a la bona salut de les persones i animals i per a prevenir les catàstrofes, mentre que la màgia dolenta es feia contràriament, per a la mort, la malaltia, etc.* (31).

Aquest tipus de màgia fou condemnada des d'aquell temps tant pel poder polític com per l'opinió pública. En aquest tema, l'opinió de la gent és força important, ja que potser és més important el que es diu d'una persona que tot allò que aquesta persona fa en relació al que es diu d'ella. Per exemple, en la llegenda de *La Pinta d'or*, la dona protagonista tenia molt bona premsa entre els seus veïns i el fet d'anomenar-la *bona dona*, ens dóna la pista per creure que no era una bruixa com les que hem descrit fins ara, sinó una medecinera amb força èxit. Evidentment no va ésser perseguida, ni condemnada.

És evident que tenim en convivència dos tipus de màgia, la bona i la dolenta, però quan es dóna la inflexió per atacar-la, vingui d'on vingui, no es fa cap tipus de distinció. Com diu Caro Baroja, *amb l'arribada del cristianisme comença una polarització del bé i del mal, Déu i el dimoni. Si Déu comptava amb els àngels i els sants per a procurar el bé a la humanitat, el mal també tenia els seus agents...* (32).

Amb el cristianisme tot tipus de màgia és condemnada, tota la màgia té relació amb el mal i el Dimoni.

3.- CONCLUSIONS.

Arribats a aquest punt, ens hem de plantejar si van existir, o no, les bruixes de Burriac. La pregunta és complexa, ja que implica dues respostes. Sí, en tant que foren unes persones, les bruixes, que elles mateixes van creure que posseïen poders especials donats pel Dimoni, que prengueren unes actituds diferents i uns comportaments específics, la celebració dels aquellarres, la destrucció de collites, de persones, d'animals, etc. No, quan tot allò de què eren acusades fou una falsedat, ja sigui per l'excessiu zel dels seus perseguidors, ja per l'actuació que sobre la seva ment passiva van produir les drogues consumides, i perquè els seus actes van sortir de la imaginació. Els seus perseguidors es van creure en perill i per això van reaccionar violentament.

Els inquisidors, els juristes, els reis, van utilitzar les bruixes com un element al servei dels seus interessos i, per extensió, el camperolat va abocar els seus conflictes amb els seus veïns, rivalitats, odís, enveges en acusacions de bruixeria, tot inserit dins d'un llarg període de temps històric on la superstició regnava, on la comprensió de la realitat i dels seus mecanismes era en mans d'una minoria il·lustrada, situada per damunt d'àmplies capes d'incultura.

Antonió Llamas i Mantero

NOTES.

- 1.- CARO BAROJA, Julio. *Las brujas y su mundo*. Alianza Editorial. Madrid 1986, pàg. 20.
- 2.- CARO BAROJA, Julio. *Opus Cit.* Pàg. 32.
- 3.- COHN, Norman. *Los demonios familiares de Europa*. Alianza Editorial. Madrid, 1980, pàg. 288.
- 4.- COHN, Norman. *Opus. cit.*, pàg. 288.
- 5.- GINZBURG, Carlo. *El queso y los gusanos*. Muchnik Editores. Barcelona, 1981, pàg. 65.
- 6.- CARO BAROJA. *Opus. cit.*, pàgs. 192-193.
- 7.- PETRONIO. *El Satiricón*. Promoción y Ediciones. Madrid, 1984, pàg. 35.
- 8.- LÓPEZ IBOR, J.J. *¿Cómo se fabrica una bruja?* Dopesa. Barcelona, 1976, pàg. 80.
- 9.- PUJIULA, Jordi. *Bruixes, dimonis i follets de la Garrutxa*. Papers de l'arxiu casulà núm. 3. Olot, 1983, pàg. 73.
- 10.- CARO BAROJA, *Opus. cit.*, pàg. 314.
- 11.- CARO BAROJA, *Opus. cit.*, pàg. 175.
- 12.- CARO BAROJA, *Opus. cit.*, pàg. 153.
- 13.- CARO BAROJA, *Opus. cit.*, pàg. 225.
- 14.- CARO BAROJA, *Opus. cit.*, pàg. 225.
- 15.- CARO BAROJA, *Opus. cit.*, pàg. 225.
- 16.- PETRONIO, *Opus. cit.*
OVIDIO. *Las metamorfosis*. Promoción y Ediciones. Madrid, 1985.
- APULEYO, Lucio. *El asno de oro*. Promoción y Ediciones. Madrid, 1984.
- 17.- INSITOR, Enrique; SPRENGER, Jacobo. *Malleus Maleficarum*, l'obra de Caro Baroja, pàg. 130.
- 18.- EIMERIC, Nicolau; PEÑA, Francisco. *El manual de los Inquisidores*. Muchnik Editores. Barcelona, 1983, pàg. 80 a 85.
- 19.- EIMERIC, Nicolau; PEÑA, Francisco. *Opus cit.*, pàg. 80 a 85.
- 20.- GRAN ENCICLOPEDIA ILUSTRADA. Danae. Barcelona, 1981. Vols. 7-3-12.
- 21.- PUJIULA, Jordi. *Opus cit.*, pàg. 46.
- 22.- CARO BAROJA. *Opus cit.*, pàg. 315.
- 23.- CARO BAROJA. *Opus cit.*, pàg. 209.
- 24.- DONOVAN, Frank. *En pos del milenio*. Alianza Editorial. Madrid, 1980, pàg. 231, i CARO BAROJA. *Opus cit.*, pàg. 224.
- 25.- DONOVAN, Frank. *Opus cit.*, pàg. 231 i CARO BAROJA. *Opus cit.*, pàg. 224.
- 26.- HENNINGSEN, Gustav. *Historia de la brujería*. Alianza Editorial. Madrid, 1983, pàg. 49.
- 27.- NADAL i FARRERAS, Joaquim. *Dos segles d'obscuritat: XVI-XVII*. Dopesa. Barcelona, 1979, pàg. 97.
- 28.- SAHLINS, M.D. *Las sociedades tribales*. Labor. Barcelona, 1972, pàg. 153-154.
- 29.- MONTESQUIEU. *De l'esperit de les lleis*. Edicions 62. Barcelona, 198. Vol. I. Pàg. 236.
- 30.- VOLTAIRE. *Cartas filosóficas*. Editora Nacional. Madrid, 1976. Pàg. 3.
- 31.- COHN, Normal. *Opus cit.*, pàg. 220.
- 32.- CARO BAROJA. *Opus cit.*, pàgs. 45-47.

APÈNDIX (1)

A propòsit de tradicions y de bruxes.

La credulitat de la gent senzilla y poch maliciosa, es explotada en los pobles y en les ciutats, per los qui volen divertir-se ab ella ó trauren profit. D'aquí tantes invencions y fingiments, que, la pobre gent creu com articles de fé y tramet á llurs sucesors y convehíns.

També la bona fé inconscient, ocasiona molt sovint la formació de narracions maravoloses, al confondre una cosa ab altre y modificar d'una manera fonamental ço que li han comptat escagerada ó falsament.

Per ço tenen, casi sempre, tant poca consistencia y estima, aquestes narracions extraordinaries, pomposament nomenades tradicions y quin arreplech s'ha cuydat de donarli lo no menys enlluernador calificatiu de *folklore*. Rara vegada hi ha trovat en elles, l'historiayre, ço que s'ha pretés hi contenien: influencies de raçes allunyades milers d'anys de la nostra; fets perduts per los escrits; treballs obrats sobrenaturalment, etc. etc.

Lo *folklorisme* deu acceptarse senzillament, com una mera branca d'amena y popular literatura. May se'l ha de lligar ab l'avenç científich de la historia. Es d'una suprema dificultat, en la tradició oral, distingir si devalla de nostres contemporanis, ó compta un, dos, tres, ó més segles d'antiguitat.

La práctica nos ensenya be prou, quant han desvariejat, en qüestions de folklorem literats de valú, davant de texts de comprobació fácil. Retreurem com á exempli, la prou coneguda campanya que portá a terme, en 1899, la nomenada *Associació folklorica de Barcelona*. En lo mes de Setembre, se pretengué canbiar la lletra del cant popular *Los segadors*, posantnhi altre mes atinada. Literats catalans dexaren sentir llurs autorisades veus, contraries totes elles al intent. Es bó de llegir les errades opinions que sustenten y á les que posá fí Mossen Jaume Collell explicant la historia de la actual lletra dels segadors, á la que aquells suposaven tanta antiguitat. Mossen Collell demostrá esser un conjunt de fragments antichs y moderns arreglats en nostres temps y per tant desprovists de tot caracter tradicional.

Per mostrar la manera com s'han format tradicions, retraurém dos fets contemporanis, que havém recullit directament, quasi bé dels interessats.

Estant d'excursió per les Guilleries, en l'Agost de 1889, una tempestat nos obligá á recondirnos en l'hostal de la Arola, al peu del Matagalls. Hu dels homes del hostal, referint episodis de la guerra civil carlista del 1874, recitá una important acció ocorreguda allí mateix y que ell pogué veure dés del començament al final.

Y á dit propòsit, explicava en tó convençut que, un soldat carlista caygué malferit a les vores del Hostal. Un company de la partida, que hi correu á a ses veus d'assistencia, vehentse impossibilitat de portarsel, se tragué cert líquit corrosiu, que ja duya per semblants oportunitats, y lo gitá damunt del pobre ferit. No tardáren a ferse sentir les conseqüencies, desaparexent, evaporat, son cors, á la poca estona. Lo qual, l'home de la Arola, assegurava feyen los carlistes, per evitar fossen comptades les baxes experimentades en lo camp de batalla.

Axís, á volta d'un parell de generacions, s'arrela y transforma, una tradició sobre l'usatge d'aquestes imaginaries substancies, per desaparició dels morts en nostres guerres civils.

Si en aquest cas la exageració pot esser filla d'una ofuscació barrejada ab gran quantitat d'ignorancia, en lo que ara explicarém, está originada per la malicia, que s'aprofita de la estulícia d'un pobre pagés.

Als temps en que regía la parroquia de Sant Juliá d'Argentona Mossen Ramón Valls, é hi actuava de metge D. Joseph Vintró, hu y altre se trováren un jorn, en lo más Cruanyes per rahó de llur ministeri. Una llarga malaltia, propia dels anys, detenía al llit al jayo de la casa, á qui de mot se nomenava *Polsaguera*. Conversaren del temps y de la excelencia d'una campana que hi ha en la iglesia d'Argentona, especialment famosa per allunyar les pedregades. A quin propòsit, lo bon vellet comptá ab la major bona fé del mon.

Poch que ho saben vostés fins á quin punt nostra campana Juliana desbarata als malvats qui'ns enmenen la pedra. A mí m'ho explicá en confiança En X... qui durant catorze anys feu de bruxot. Quan ell y los demás dampnats s'en venien, ab les boyres, cap al nostre terme, bon punt traspasaven la serra de Parpers, que lo brandar de la Juliana los amorrava a tots de nases al Mogent. Prou intentaven novament atravesar la serralada: pró com la campana no parés de tocar, tot era inútil: vulgas no vulgas, los bruxots tombaven sempre per terra, no tenint altre remey que canbiar de direcció.

Tant convençut estava En Polsaguera de lo que li comptá l'ex-bruxot, que ni lo Rector, ni lo Metge, á despit de la autoritat moral que escercían sobre d'ell, lo convenceren del contrari. Averiguada la font d'aquesta invenció, se sapigué, que, aquell X... era una plaga del poble, qui, ab tantes mentides procurava guanyarse la benvolença del pagés, perque li facilitás algun diner o guany.

Axó vol dir, que, per molt que s'hagi avençat en esta vía, la vella creença de bruxes i bruxots, no acaba may de borrar-se del tot.

A Catalunya, lo temps per excelencia de les bruxes, foren los segles XVI y XVII, segons ho demostren los procehiments judiciales y los condempnes pronunciades. En los anys 1618 al 1620, les autoritats generals y especials de Catalunya, dictaren mides per tot arreu, a fi d'acabar ab aytal calamitat, que originava no pochs delictes y contratemps.

La prosecució d'aquestes diligencies procesals en 1619, amanaven de la autoritat sobirana á Catalunya, segons deyen los Concellers de Barcelona als batlles dels llochs de Montcada, Montbuy y Flix, quals llochs eren baronía de la Ciutat. Ab estes paraules començava la lletra de 12 d'Octubre de 1619, adreçada a aquelles autoritats locals: *Amat y fahel nostre: entenem que lo senyor virrey ha manat alçar sometent general per tota Catalunya per trenta dies a affecte de espellir la mala gent y posar la terra en bona quietut y repos y la administració de la justicia en bon estat.*

Per mes que aqui lo nom de *mala gent* tinga un significat molt ample, les actuacions á que's doná lloch, demostren que

anaven molt especialment endreçades, als qui's dedicaven á les males arts de la bruxeria.

A Sant Juliá d'Argentona, també hi pervindrien aquestes mateixes ordres, á les derrerries del 1619, segons se veu per una sola nova que'n tenim.

Aplegat lo Consell de la vila d'Argentona, lo 8 de Decembre de 1619, s'aprová per unanimitat la proposta del Jurat en cap, axís consignada en les actes:

Com en dies passats se digué de paraula entre nosaltres que se anás allí ahont dit y avien bruxes, pera veurer si en la present parrochia ni haze alguna ó algunes; jo seie de parer, que, á gastos de la present universitat se perseguescan los tals ó tales.

De manera que á Argentona hi havia un lloch hont se deya existien bruxes, á les quals s'anava á atacar y perseguir en ses coves ó alberchs. Greu nos sab desconexer lo resultat d'aytat perseguiment, que havém de creure seria, escapar; les bruxes, de mans dels jurats, per los ayres, cavalcant en canyes d'escombres maravellose.

Per més que, já havien trovada la manera de posar fi á totes les males arts sues. Axó's veu per les nombroses execucions de bruxes, pochos anys avants, ocoregudes al Urgell y Sagarra, á Artés, Sallent y altres llochs de les baronies del bisbe de Vich.

Ja no era cap secret lo poder reconexer als qui eren bruxots y bruxes, per certa senyal que lo dimoni los hi marcava en la espatlla. En l'any 1618, en la vila de Sant Feliu, explica Menéndez y Pelayo, que, per reconexer á tres dones sospitoses, se'ls rentá les espatlles ab aygua beneyta y los hi fou trovada la dita senyal del dimoni.

Aquests regonexements de gent sospitosa, doná nomenada á alguns particulars que s'hi dedicaven ab especial habilitat, los quals eren enviats á buscar per los municipis al emprendre aquesta tasca espurgadora de la gent dolenta. Tot axó apareix de la curiosa resolució presa per lo concell d'Ayqualada en 24 d'Octubre de 1618:

E mes sobre la preposició feta per los dits Mag. Srs. Consellers, que, en la ciutat de Manresa y villes de Sant Pedor y altres villes han enviat a cercar un home, que, segons se diu, coneix les bruxes: y mane la justicia castigar aquellas y netejar la terra de semblants persones, les quals causen en ella notables danys y cometen atroços delictes contra la lley de Deu nostre Senyor == Ha determinat lo dit honorable concell ques envie a cercar lo dit home perque les bruxes ques trobaran, puguen esser castigades y reste netejada la present vila de aquellas.

Lo zel del Consellers d'Ayqualada contra les bruxes se segueix manifestant el començar l'any 1619, en que fou presa una tal Margarida Serra, que venia de Moyá. Consta á son propósit, en la acta del consell de 25 de Janer de 1619, que li sien altra vegada rentades les spalles ab aygua beneyta y ques vege si se li conixerá lo senyal ques diu tenen les bruxes: y si després de rentada no se li conixerá, atesa que jals estada rentada una volta y no se li es conegut, que sie relaxada de la presó y treta de la vila, ates que en ella es entrada sens licencia dels Consellers ni consells.

La prova no doná resultat y la desventurada Margarida pogué sortir en bé del incident, llavors que tantes altres tingueren mort hominosa.

Com á breu mostra de lo que eren aquests processaments criminals, continuarem les presents notes tretes del arxiu municipal de Cervera. Era l'any 1616: lo Senyor de Montclar tenia presa en la sua carcer, a una tal Madalena Cuberes, a la que se li formava procés per bruxa y metzinera. Lográ escapar de la presó y fugitiva se'n vingué a Cervera, ahont la apresonaren los Paers. Lo qual sapigut per lo Senyor de Montclar, la reclamá en meritis del procés incoat: pró los Paers y Consell determinaren que se scrigue al Senyor de Montclar que done les enquestes te contra de ella rebudes y que sie castigada assi, conforme sos meritis (12 de Decembre de 1616).

Fins al 3 de Juliol de 1617 no's sentenciá la malaventurada dona ab estes paraules: *en los carcens reals y comuns de la pre-*

sent vila, stá detinguda la persona de na Magdalena Cuberes alias Salvadora, muller de Salvador Cuberes del lloch de Montclar, enculpada de bruxa metzinera y de haber tingut tractes impudichs ab lo dimoni y de haver fet danys en fruyts y mortes criatures y altres coses males per ella fetes y perpetrades, a la qual se ha fulminada enquesta, la qual llegirá lo scrivà de la cort de ballia de dita vila y lo mag. mos Francesch Pastor doctor en drets, assessor seu ordinari informá a V^{ra}. M^{ra}., etc. E lodit mag. ch consell hoyda dita enquesta y informatió per dit mag. assessor feta, ha sentenciat y declarat que dita Na Magdalena Cuberes sie pengada per lo coll a guisa que muyre y que primer sie torturada in capite sosiarum.

Una altra sentència fou pronunciada á Cervera pochos dies després (31 d'Agost de 1617) contra Magdalena Vilaplana enculpada de bruxa y metzinera, qui fou relaxada de les presons.

Encara lo 19 d'Octubre de 1620, se sentenciá un altre procés á Cervera, incoat á Catarina Guerau muller de Joan Guerau pages habitant en dita vila, delada y inculpada de haver mort á Vicent Fabregat fill de Francesch Fabregat, de edat de quatre mesos poch mes o manco y de haver mort un matxo y mula de Sebastiá Alcover pages de dita vila y de altres delictes y de esser gran bruxa y metzinera, etc. E lo dit mag. consell, hoyda dita enquesta y informatió per dit mag. assessor feta, ha sentenciat y declarat, que, dita Catarina Guerau sie treta de les dites presons á manlleula de cent lliures moneda barchinonesa a resquesta de dies.

Donchs per aquest mateix istil, foren de tal manera perseguides les bruxes i bruxots, per tot Catalunya al començar lo segle XVII, que, be's pot dir que de llavors ençá, se'n ha perdut la mena. Empró son recort viu per tot arreu.

Quants de pobles podríem açí recitar, ahont, no já se designen certs llochs com habitats en hores determinades, per semblants sers imaginaris, sino que en ells s'assenyala á alguna vehina delmateix, com entregantse a les males arts. Ab la particularitat general, de que, actualment, una bruxa no es may cap dona rica, jove ó guapa, sino que, les bruxes son sempre dones velles, miserables y pobles, les quals solen acabar la sua existencia, acorralades en miserables alberchs y abandonades per la vindicta pública.

Santa llum cristiana, que tardes á iluminar totes les intel·ligencies!

La pinta de la bruxa.

En quasi tots los pobles, subsisteix la veu popular que assenyala en determinats llochs ferestechs, la existencia de bruxes y altres sers fantástichs.

Burriach y Montcabrer foren indicats en aytal sentit per la gent d'aquesta part del Maresma. Lo cau de les bones dones ó cova de les encantades, situada en lo tallat que dona al mar, en l'aspre Montcabrer y la impracticable roca de Burriach, serví á maravella, á les bruxes, per comunicar ab lo mal esperit, immolar víctimes á llur voracitat, practicarhi dimoníachs rituals, y exirme á escamparse arreu, cavalcant en la tradicional escombra mágica.

Quantes vegades lo resó de la disbauxa faria senyar y apretar lo pas, al viandant temerós de lo que li'n pogués pervenir.

Lo penyal que mira á Llevant, del recinte sobirà del Castell, te, á un terç de sa altura, cert forat, d'alguna fondaria, que avuy servei de llodriguera als conills. Per allí les bruxes s'enfonaven al cor de la terra, axint, si volíen, al cau de les bones dones.

Esdevingué famosa, entre les temudes habitantes del Burriach, una bruxa, més vella que les altres, quins desgrenyats cabells no duya cayguts a la espatlla, sino trenats en forma de monyot, que aguantava ab pinta d'or. Tant esplendorosa coquetaria, poch usitada entre elles, se la feya conceptuar la mes poderosa.

No era mala bruxa, sino bona dona, segons afirmaven los d'Argentona, que la creyen especial protectora del terme. Hi havia qui relacionava aytal predilecció, ab l'agradós recort de certs amors, ocoreguts Deu sab quants anys enllá.

Prou sovint les bruques surtíen al bosch en busca de remats de cabres. Com se desconhortaven los pageses, al trovarlos esquilats per mans misterioses! Ja sabien que les malehides dones los hi aparellaven una pedregada! Aquells pels llençats en les boyres negres, se convertíen en la pedra que 'ls hi feya perdre la anyada del vi.

Diuen si fou á inducció de la bruca de la pinta d'or, que los argentonins conegueren certs procehiments, per salvar llurs cullites d'aytal flagell. Les branques de llover, olivera y ars, benehides lo 29 d'Abril, diada de Sant Pere Martir, son posades en creu, dalt de canyetes, en los llochs més alterosos de les vinyes que desitjen presevar de la pedregada, extenent al seu damunt la benedicció rebuda. Los qui tenen armes de foch, se fan benehir bales, en la diada del Dijous Sant, per enjegarles á les menaçants boyres negres y ab lo contacte de la benedicció, allunyar los mals esperits.

Y de passada contarém un fet, que guarda estreta relació ab lo lloch de que trac'tem y ab les malévoles tempestats. Quan aquestes s'acosten, en quasi totes les parroquies del Maresma, los rectors passaven al campanar o comunidor, acompanyats del escolá, portantli la caldereta ab aygua beneyta y l'espergis. Llavors, per anatematizar lo mal temps, llençaven aygua beneyta vers l'indret d'ahont venía, puix era fama que axis reculava.

Pujant, per dit motiu, lo Rector y escolá de Sant Iscle de Dos Rius, a la torre de les campanes, aquest se descuydá la caldereta al terrat. Axó vist per les bruques, brunzentes, s'hi llençaren damunt, emportántse la per los ayres y gintantla ben lluny d'allí. Lo cert es que, després, fou trovada en la ribera del Mogent. Los vehíns de Dos Rius, que ho explicaven, solten mostrar los bonys fets en la caldereta, al esser llençada dels nubols y rebotida per terra.

Tornant á la bruca de la pinta d'or, devém consignar que sa bona voluntat als vehíns d'Argentona, era tanta, que procurava aconshortarlos si los venys concirosos per l'axut.

Quan ja havia trovat manera de portarlos pluxa, aconduhía les primeres boyres salvadores, entorn de son alberch, al cim del Castell. Per tal, que se'n formá un vulgar dient: *boyra á Burriach-pluja aviat*.

En aquells llunyans anys de bruques, una familia desgraciada y pobre, en altre temps molt nombrosa, s'acabava d'extingir á Argentona, quedantne un vellet de setanta anys, ab més salut que desventures prou apurat per mantenir á dos nets petitets. Per mes que tothom lo judicava home de be, era tradicional mirarlo ab mals ulls, mormorantse que hi havia tingut diferents bruques en aquella familia. Quan les mares volíen esporuguir á la maynada, los menaçaven ab donarlos al *bruxot vellot*. Lo bon home sufría resignadament impropertis y cançons mortificants dels baylets, trovantse aparellat a tornarlos be per mal. Y com esdevinguéren famoses les sues guaricions, no es sabia que may ha ués rebutjat assistir á cap dels seus difamadors.

Era la vigilia de Sant Joan de Juny, quan l'hereu de Can Genís de la Serra, tenint la mare malalta, l'aná a cercar. Hi acudí En Vellot (puix axis se'l conexía) y trovant que á la jaya, eren, les poques dents que li restaven, causa de son sufrir, li prescrigué hu dels seus usuals remeys. Encomenáli prengué sis cargols bovés, tancantlos en un tupinet y soterrantlos en lloch que ningú ho sapiugués. Lo bon resultat de tant senzill procehiment, feu generalisar-lo per lo mal de caxal y avuy no es estrany trovar qui encara lo practica.

Al retornar, Vellot, de can Genís, acabava d'enfosquir Poch conxedor del camí, s'enredá per les brolles de Gironella, fins que, donant voltes y voltes, la fatiga l'abatí, en arrivant á la collada del *Mal-pás*.

Soná mitja nit en lo relloj de del campanar de Sant Juliá. Quin especial encant lo de ses batallades! En un moment, les falguerès del entorn s'espolsaren y florint granaren.. Estavem en la famosíssima nit de Sant Joan.

Per les boyrades ressonaven estranys burgits, semblants als de millers d'axáms d'abelles que s'acostessin impulsades per

Il·lustració de la llegenda *L'enginy de la castlana*.
Xilografia d'Antoni Gelabert, del llibre *La Xarbotada*,
de Jaume Clavell i Nogueras.

forta ventada. L'afadigat Vellot obrí los ulls á la mes estranya de les visions. Despreses de negra nubolada, tombaren á son entorn una munió de sers raquítics, desgrenyats, de pell negra, cares arrugades y ulls fosforescents. Donantse les mans, l'envoltaven ballant vertiginosa sardana. Tant moguda, acompasada y regular, era la sardana, que, á despit de les desigualtats del terme, tots semblaven mantenirse en lo mateix plá, passant damunt les espantoses barrancades, com si trepitxesen en ferm. Allo fou cridoria. Xiulets, udols, rialles y brams, confonentse en un sol y aterrador soroll, tenien á nostre home sens gosar parpellar.

Soptadament desaparegué la fantástica comitiva de consemblant manera com hi havia sobrevingut, perdentse en les boyres. Vellot se sentí tocar suaument del braç. A son costat tenía la bruca de la pinta d'or, qui ab veu tremolosa y apacible mirada li digué:

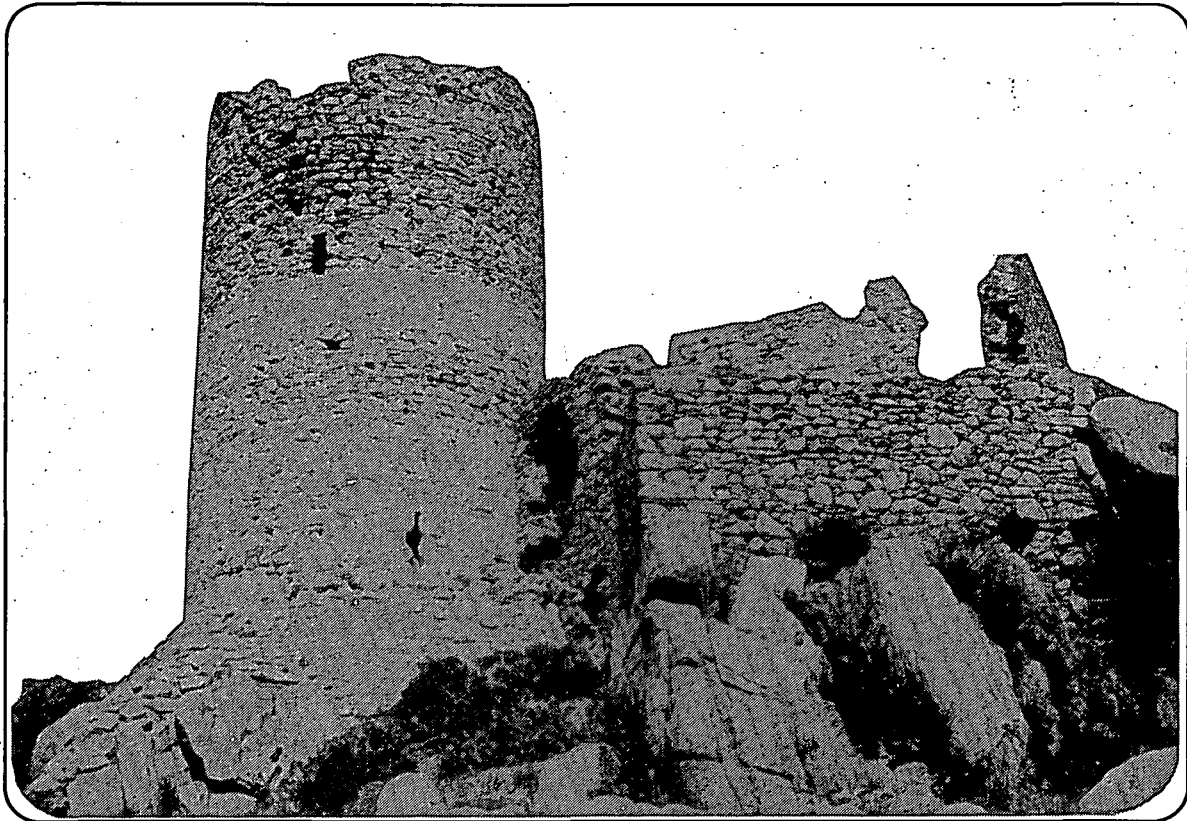
-Tants anys com grans d'arena hi ha á baix a la Riera, he esperat aquest instant, pera cumplir una prometensa que sols en est día y hora podía tenir virtut.

Y treyntse dels cabells la pinta que tant la distingía y allargantia al exanimat Vellot, afegí:

-Té, pren sens cap recel esta penyora que de molts anys may s'ha separat de mi. Ella fou rebuda d'hu de tos passats en jorns d'eterna recordança. Retornada a vosaltres en lo lloch, día y hora en que jo la rebi, vos donará poder tal, que, mentre no la perdáu, may podreu empobrir.

Vellot sentí en ses mans lo fret contacte d'altre mà gelada que hi depositava la estranya senyora. Los ulls se li aclucaren, l'abatiment lo torná a vencer y per segona vegada perdé lo món de vista.

Al apuntar la aubada, Vellot despertá en lo llit de son alberch. Mirá al entorn per ferse cabal de lo que veyá, y al persuadirsen, convingué ab sí mateix haver sigut víctima d'insomni.

El castell de Burriac a començaments de segle. MASM. Arxiu fotogràfic.

Mes al reparar que sa má oprimía un objecte y que aquest era la pinta de la bruja, se rendí a la evidència dels fets.

Capficat y pensatiu, mes del que ell acostumava, partí á conrear la vinya. Com si les paraules de la bruja s'haguessen de confirmar desde llavors mateix, als primers colps de magall, escantellá una pedra y á dintre hi vegé relluir l'or. La fortuna acabava de venirli á les mans en forma de bones dobles de quatre, allí amagades. Deu sap quan y per quí.

S'escampá la nova del succés, puix lo bon home no s'amagava de contarho a qui ho volía sentir. Temerós de la enveja y de la maldat, soterrá a la sortosa pinta entre la calç dels fonaments d'una nova masía que construí en lo redoç del torrent ocupat per la cabanya de sos pares.

Aytal preocupació ha privat á sos descendents de que poguessin perdre la pinta de la bruja de Burriach, y per tant, los ha deslliurat sempre mes de la miseria.

Un viatge ab les bruxes.

Al peu de Burriach, entre les rieres d'Argentona y de Cabrils, s'estén una platxa arenosa, molt arenosa, que porta un bon devallant mar endins. Allí, los grans aluvions granítichs que á cada torrentada hi aboquen les aygues devallants dels arenys d'Argentona, motiva un continuat allunyament de la costa, una *marbella* molt semblant, pró mes petita que la observada á Barcelona.

A despit de no esser mala platja la de que parlén, hi alberga poca gent de mar, la que generalment ha preferit la que va de la riera de Cabrils á la de Vilaçar. Per ço Cabrera del Maresma, o Sant Feliu de Cabrera, que ab abdós noms se la han acostumat distingir dels altres Cabreres de Catalunya, es una població mermament agrícola y no pot posarse com a marítima, á despit de prossehir un trós de costa Mediterrania.

Axó no vol dir que de Cabrera no n'hagen sortit mariners, ni de sa platxa llanxes pescadores. Y tampoch que allí hi manquen narracions de gent de mar, com la que passém á referir.

En Perot era un bon pescador de Cabrera qui diariament, á entrada de fosch, encenia la pipa, deslligava la barca, llençantse á la mar ab altres dos companys, que may solíen faltar á la feyna.

Certa jornada d'Abril, post lo sol darrera la serralada de Sant Matheu, Perot esperá inútilment la arivada d'aquest. La mar, calma y llisa, incitava com may. Poch á poch afluxá les cordes de la barca, prengué los remys y mormolant una trista y pausada cansó, segons solen la gent de mar, una barcarola, s'endinsá perdent de vista la platja.

Quan la nit hagués estés completament son mantell de fosca, Perot s'emboicallá ab la manta y ageguentse al fons de la barca, dessota lo banch de popa, la dexá vagar á la ventura. La naturalesa semblava tant adormida y quieta com lo descuidat pescador qui en sa fruyció s'adormía.

Lo so de mitja nit del campanar de Sant Feliu de Cabrera, no fou perdut de tothom. Al cim de Burriach, sis bruxes l'escoltaren fixant llur inquisitiva mirada endins del mar.

De sopte una d'elles, assenyalant lo lloch hont vagava la barca d'En Perot, digué:

-Esguardaune una allí sola y abandonada.

-Avall y á ella.

Y totes sis, cavalcant en les escombres, se llençaren al abím cayguent en pochs moments, ab la prestesa d'una bala de canó, dintre lo vaxell, somoguentlo fortament a dreta y esquerra.

Ja dins, les sis bruxes s'agafaren per les mans cridant á una veu:

-Amunt la barca !! Amunt per la una... per les dugues... per les tres... per les quatre... per les cinch... per les sis...

Mes la barca no's movia. Y encara menys que la barca l'esperuguit Perot, que despert per la sotragada, ni gosava respirar, temerós del que li podria esdevenir, si era vist de ses inesperades hostes.

Bruixes de Burriac.
Xilografia d'Antoni Gelabert, del llibre *La Xarbotada*,
de Jaume Clavell i Nogueras.

Les bruixes se miraren estranyades y després d'una petita pausa, enlayrant les escombres màgiques, tornaren á cridar:

-Amunt la barca !! Amunt per la una... per les dugues... per les tres... per les quatre... per les cinch... per les sis...

La barca restá en la mateixa immovilitat: lo conjur no tenia forsa. En Perot s'enguniava mes y mes cada vegada.

Una de les bruixes digué á les altres:

-Es estrany lo que passa. ¿Per ventura alguna de vosaltres...?

-Jo'm pens que no, obgecta una.

-Ni jo tampoch.

-Ni jo que ho sápig.

-Ni jo.

-Ni jo.

-Donchs ¿cóm no's mou de lloch?, afegí la primera. Per lo que pogués esser provém d'augmentar en hu lo nostre nombre.

Y les bruixes giravoltant de nou les escombres, clamaren ab major força:

-Amunt la barca !! Amunt per la una... per les dugues... per les tres... per les quatre... per les cinch... per les sis... per les set...!!

Lo conjur sortí tot son efecte. La barca's llenzá mar endins mes depressa que'l vent. A la poca estona arribaven á América.

Si'n feren de mal les sis endiablades per aquelles terres!! La una enlayrantse en los nuvols, hi dexava anar terribles pedregades; la altre fincantse per les esquerdes sens fons dels avenchs, hi provocava forts terratremols; aquella rompía l'arený d'un riu aufegant grans territoris; una altre deslligava vents huracanats que tot s'ho emportaven...

A mitj d'aytal desfet d'elements, la barca del espaordit Perot, estava com clavada en les aygues: ni's movia. Damunt d'ella lo vent hi llenzá una pluxa de fulles, tronchs, canyes y fruites.

Quan hagueren satisfet son esperit de maldat y destrucció, les bruixes retornaren á la barca, y ab la mateixa conformitat feren son conjur:

-Amunt la barca !! Amunt per la una... per les dugues... per les tres... per les quatre... per les cinch... per les sis... per les set...!!

Y ab igual pressa que á la anada, sigueren transportades á les platxes de hont havíen sortit, tornantse'n á Burriach avants d'apareixer al fons del mar, les primeres celísties matinals.

D'aleshores En Perot no's cansá de contar á tothom qui volia sentirlo, com havia anat y tomat d'América en una sola nit. Y si algú se'n dubtás, l'hi mostrava lo feix de canyes y fulles que restaren al fons de la barca y que sempre més conservá, en memoria y comprobació de son viatge ab les bruixes.

(1) CARRERAS i CANDI, Francesc. *Lo Castell de Burriach o de Sant Vicents*. Mataró, 1908.